

Pyramiden, Spitsbergen

Tom huivert en trekt zijn kraag hoger op tegen de druilerige oostenwind die van de Nordenskiöldgletsjer over de fjord blaast. Je kunt het nauwelijks regen noemen, maar het is toch vochtig genoeg om langzaam nat te worden. Het diffuse licht vergroot het gevoel van treurige eenzaamheid. Te koud, te vochtig, te donker voor mensen. Zijn blik glijdt over de kade met de vervallen laadplaats, die feitelijk niet meer is dan een verzameling verroeste staalprofielen, verzakt en verwrongen door gebrek aan onderhoud.

Hij besluit een gammele ladder op te klimmen naar de kraan die nu al meer dan vijftien jaar staat te wachten op een schip dat nooit zal komen. Deels ontmantelde transportbanden. Elektrische schakelkasten uit het tijdperk van Brezjnev. Alles even troosteloos. Vijftien keer driekwart jaar krakende vrieskou afgewisseld met drie maanden dooi heeft zijn sporen nagelaten. Het ijskoude staal van de leuning trekt de warmte uit zijn vingers en bovengekomen blaast hij in zijn handen om ze weer op temperatuur te krijgen.

Vanaf de verlaten uitkijkpost boven in de kraan heeft hij goed uitzicht over Pyramiden. Enkele tientallen meters onder hem staan vervelozige containers en houten gebouwtjes zoals je die op elk haventerrein ziet. Vanaf de haven loopt een gravelweg naar het centrum van de mijnwerkersnederzetting. Links van de weg staat naast een heliplatform een opvallend geel geschilderd gebouw. Niet zozeer opvallend omdat het geel is, maar vooral omdat het het enige gebouw in Pyramiden lijkt te zijn waar sowieso nog verf op zit. Opvallend ook vanwege de radiomasten. Opvallend genoeg

om er kort zijn telelens op te richten en af te drukken.

De weg loopt verder langs loodsen en fabriekshallen waarvan de vroegere functie zich op afstand alleen maar laat raden. Tussen de gebouwen loopt een wirwar van scheefgezakte kabelkokers, leidingen en transportbanden van ergens naar nergens. Stapels schroot, gescheurde betonplaten en hopen kolengruis wisselen elkaar af. Plaatselijk ondermijnen smeltwaterbeekjes de gebouwen en spoelen gaten in de gravelweg, die verderop overgaat in betonplaten.

Het iets verder gelegen centrale deel van het complex maakt een meer georganiseerde indruk. Enkele bakstenen woonkazernes en kantoren zijn rondom een licht omhooglopend centraal plein gegroepeerd. Boven de bebouwing moet ergens hoog in de bergwand de eigenlijke kolenmijn liggen, maar de bovenste helft van de berg waaraan Pyramiden zijn naam ontleent verdwijnt in de laaghangende bewolking. Slechts twee met golfplaten overdekte transportbanden wijzen in de richting van waaruit ooit de steenkool uit de berg werd aangevoerd.

Het weer is eigenlijk waardeloos om te fotograferen, maar in combinatie met het desolate van zijn onderwerp heeft het wel weer iets speciaals. Vanuit de kraan maakt Tom een paar mooie overzichtsfoto's van Pyramiden, maar van dichtbij is het verval tastbaarder in beeld te brengen. Een treffend detail, een pakkend stilleven, vertelt meer dan duizend woorden in een artikel. Hij weet dat hij met een goed verhaal en uniek beeldmateriaal terug gaat komen en glimlacht onbewust. Het is mooi werk en geen mens doet het hem na. Fotograferen op de meest ontoegankelijke plaatsen ter wereld onder de meest onmogelijke omstandigheden. Met de beelden die hij nu geschoten heeft, durft hij wel aan te komen bij *National Geographic*, een van zijn twee opdrachtgevers voor zijn werk op Spitsbergen.

Zijn andere opdrachtgever zal zijn werk nooit in druk in een fullcolourmagazine laten verschijnen, het is juist bedoeld om nooit gepubliceerd te worden. Die opdrachtgever is dan ook geen uitgever, maar de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst MIVD.

De dekmantel van freelancefotograaf voor *National Geographic* is perfect voor zijn inlichtingenwerk. Afgelopen week fotografeerde hij onopgemerkt personen die werkzaam zijn bij Svalsat, het

grote terrein met satellietshotels boven Longyearbyen. Omdat er zo dicht bij de noordpool constant zicht is op de satellieten boven het noordelijk halfrond, is Spitsbergen een ideale plek voor grondstations voor satellietontvangst. ESA, NOAA, noem het maar op. Alle grote organisaties die te maken hebben met satellietwaarneming en communicatie zitten er.

Doel van Toms klus voor de MIVD is te kijken welke medewerkers van Svalsat geïdentificeerd kunnen worden als medewerkers van buitenlandse militaire inlichtingendiensten. Hoewel Svalsat formeel uitsluitend civiele taken uitvoert, wordt algemeen aangenomen dat, met oogluikende goedkeuring van de Noren, vooral Amerikaanse inlichtingendiensten als de NSA en de CIA er een flinke vinger in de pap hebben. Dit vermeende militair gebruik van Spitsbergen is in strijd met het Spitsbergenverdrag. Volgens dit verdrag uit 1920 kreeg Noorwegen de volledige soevereiniteit over Spitsbergen toegewezen, maar is daarbij het vestigen van militaire bases nadrukkelijk verboden. Sinds Noorwegen zijn aanspraken op de fossiele grondstoffen in het noordpoolgebied uitgebreid heeft tot het hele continentaal plat, staan de landen van de Europese Unie tandenknarsend te kijken hoe de Noorse economie onverminderd groeit door de olie-inkomsten, terwijl de rest van Europa depressie op depressie stapelt. Binnen de EU wordt daarom naarstig gezocht naar mogelijkheden om het Spitsbergenverdrag open te breken en elke Noorse inbreuk op het verdrag is daarbij behulpzaam.

Fototechnisch was de klus een fluitje van een cent. Tom had bij Svalsat niet zozeer de installaties zelf, maar voornamelijk de auto's van de personen die er werken vastgelegd. Later had hij in Longyearbyen de auto's weer opgezocht en onopvallend de betreffende bestuurders gefotografeerd, zodat de MIVD kon nagaan of en hoeveel medewerkers van de Amerikaanse inlichtingendiensten actief zijn op Spitsbergen.

De reportage voor *National Geographic* waar hij nu aan werkt vraagt duidelijk meer van zijn creativiteit. Tom klautert weer uit de kraan naar beneden. Hij loopt over het plankier dat boven op een betonnen koker is getimmerd terug in de richting van het hotel aan de lage kant van het centrum. Terwijl hij de meest verrotte stukken probeert te ontwijken speurt hij tegelijkertijd rondom naar ijsberen en naar interessante onderwerpen en composities voor

zijn fotoreportage. Onder een straatlantaarn blijft hij even staan. Ooit moet de armatuur vastgezet hebben aan de paal, maar nu bungelt de lamp aan een paar onbeschermd stroomdraden. Tom pakt zijn camera en zoomt in, zoomt uit. Verplaatst zich voor een beter standpunt, maar het blijft een net-niet-compositie. Hij steekt de camera terug onder zijn jack, schuift de riem van zijn geweer een stukje hoger op zijn schouder en loopt voorzichtig verder over de spekgladde planken naar het centrum.

Vlak bij de eerste bakstenen woonkazerne valt zijn blik op iets wat hij hier niet had verwacht. Een metalen bakje aan twee roestige kettingen, opgehangen aan een ijzeren buizenframe dat verankerd zit in een betonnen voet. Ooit waren de buizen lichtblauw geverfd, maar het roestbruin komt er inmiddels flink doorheen. Een verlaten schommel die voorzichtig heen en weer slingert in de wind, alsof een spelend kind er net vanaf gesprongen en weggerend is. Tom staat naast de vroegere speelplaats van Pyramiden. Onvoorstelbaar dat hier op ruim twaalfhonderd kilometer van de noordpool, te midden van een industriële puinhoop, ooit de schelle stemmen van spelende kinderen klonken. Dat moeders al keuvelend hun kroost in de gaten hielden.

Tom springt van het plankier af, waarbij zijn broek even aan een uitstekend stuk betonijzer haakt, en slalomt tussen een paar plassen door. Hij zet zijn cameratas neer, legt zijn geweer erbovenop, kijkt nog een keer om zich heen of hij geen ijsbeer over het hoofd ziet en gaat aan de slag met zijn camera. Vanuit alle hoeken fotografeert hij de stille getuigen van de tijd dat Pyramiden nog een arbeidersparadijs was. Hij zet zijn camera op statief en geeft de schommel een klein duwtje om de beweging zoals hij die eerder zag te vangen met een langzame sluitertijd. Hij moet tenslotte wel met iets beters thuiskomen dan met standaard rits-rats-klik-foto's.

Hij is minstens een halfuur bezig geweest met het uitwerken van het onderwerp wanneer hij zijn camera wegstopt en terugloopt naar het terreintje naast het hotel, waar hij de vorige dag zijn tent had opgezet. De zoveelste poging van de Russen om het hotel weer te openen voor toeristen is ook dit jaar weer mislukt. Nadat de stroom, de verwarming en de watervoorziening waren hersteld, zijn de installaties nauwgezet gecontroleerd door inspecteurs van de Noorse gouverneur. Die keurden de elektrische installatie af

omdat die niet voldeed aan de meest recente Noorse voorschriften. Niet zo verwonderlijk, want de installatie was ooit aangelegd volgens een Russische standaard uit de jaren zeventig van de vorige eeuw, in een tijd waarin de medewerkers van de sysselmann, de Noorse gouverneur, het niet in hun hoofd haalden om in de Russische mijnbouwclaves de Noorse wet te handhaven. De tijden zijn echter veranderd en de Noren doen hun uiterste best om het Trust Arktikoegol, het Russische staatsmijnbouwbedrijf, zo lastig mogelijk te maken op Spitsbergen. Een non-argument dus, die afgekeurde elektra, maar het zet de Russische reanimatiepogingen van het uitgestorven Pyramiden weer een stap terug. Weer geen toeristen dit jaar, weer geen inkomsten.

Voor Tom maakt het niet uit. Hotel of geen hotel, hij is het gewend om voor zijn eigen veiligheid te zorgen en is niet bang om tussen de ijsberen te kamperen. Hij stapt voorzichtig over de struikeldraad die hij de vorige dag nauwgezet tussen vier piketpaaltjes rond zijn tent heeft gespannen. De draad staat in verbinding met een zware knalpatroon die bij de minste of geringste beweging van de draad afgaat. Hopelijk luid genoeg om de beer een paar tellen te vertragen. En zeker luid genoeg om Tom wakker te laten schrikken en in een fractie van een seconde zijn geweer te laten grijpen.

Tom kruipt in zijn tent, legt zijn cameratas weg en zet een mok thee op zijn benzinebrander. Ondertussen kauwt hij een energie-reep weg. Uitgebreed koken komt later wel. Hij kan mooi een uurtje rust pakken voordat hij vanmiddag het centrum van Pyramiden in beeld gaat brengen.

Hij trekt de grendel van zijn gehuurde Mauser naar achteren en schuift een patroon in de kamer. Hij heeft het wapen de afgelopen dagen uitgebreid getest en gemerkt dat het een op de tien keer niet vlekkeloos transporteerde. Om de kans uit te sluiten dat het wapen blokkeert op het moment dat hij het echt nodig heeft, slaapt hij sindsdien met een doorgeladen wapen naast zich. Niet zijn eerste keus, maar beter dan het noodlot te tarten en tussen de malende kaken van een ijsbeer vermorzeld te worden. Hij neemt zich voor om straks, terug in Longyearbyen, op zoek te gaan naar een beter wapen.

Zijn tijd bij de mariniers ligt weliswaar al jaren achter hem, toch voelt het vertrouwd om zijn slaappleaats te delen met een geweer.

Hij controleert of de veiligheidspal op safe staat en legt het geweer met de loop in de richting van de tentingang en de trekker binnen handbereik vlak naast zich. Hij schuift met zijn kleren aan in zijn slaapzak, trekt de capuchon over zijn hoofd en laat alle gedachten aan ijsberen los. Al snel zakt hij weg in een lichte slaap.

‘Moet je nou al weer weg?’ hoort hij Nancy roepen. ‘Je weet toch wel dat mijn moeder morgen komt eten?’

Nee, dat weet Tom niet en het interesseert hem ook niet. Het lijkt hem eerder een goede reden om weg te gaan. Hij heeft geen idee waarom Nancy steeds blijft rondspoken in zijn dromen. Het liefst heeft hij nooit meer iets met haar te maken, maar als je samen een zoontje van vijf jaar hebt, dan is contact onvermijdelijk. De woordenwisseling met Nancy loopt volledig uit de hand en hij slingert kreten naar haar hoofd die hij ooit van zijn korporaal bij de mariniersopleiding leerde. Niet netjes, wel effectief.

Tegelijkertijd mist hij haar aanwezigheid. Haar warme rondingen om tegenaan te kruipen. In zijn droomwereld is alles opeens weer goed en ligt hij niet op een dunne schuimrubberen isolatiemat in de poolkou, maar schuift hij naast haar onder een warm dekbed. Zijn vingers glijden over haar slanke rug, dwalen over haar heup.

Kaboem! Met een zware dreun gaat een van de knalpatronen vlak naast zijn tent af.

Op slag klaarwakker schiet Tom overeind in zijn slaapzak. Zijn hand zoekt naar de houten kolf van de Mauser in plaats van het zachte lichaam van Nancy. Binnen een tel zet zijn duim de veiligheidspal om en schuift zijn rechterwijsvinger in de trekkerbeugel.

‘*Don’t shoot! Don’t shoot!* Ik ben het, Dmitry.’

Vanuit de lage ingang van zijn tent kijkt Tom naar een paar zwarte rubberlaarzen, waarin zwarte broekspijpen gestoken zitten. Daarboven ziet hij de onderste helft van een grijze trenchcoat. De jas is gelukkig drie tinten te donker voor een ijsbeer.

Tom ontspant zijn wijsvinger en laat lucht uit zijn longen ontsnappen, hij draait de loop van de Mauser in een veilige richting en schuift de veiligheidspal terug op safe.

Daarna kruipt hij verder zijn tent uit. Boven de grijze trenchcoat is nu een geschrokken gezicht te zien. Zwarte krullen pieken onder een gebreid mutsje vandaan. Een jaar of dertig, schat Tom.

‘*Zouzand times sorry* dat ik je struikeldraad af liet gaan. Ik wist dat hij er stond. Echt sorry dat ik je aan het schrikken maakte.’ In zijn Engels met stevig accent struikelt Dmitry ook nog over zijn woorden om zich te verontschuldigen.

‘Het is oké, Dmitry. Had ik maar op tijd moeten zijn.’

Hij had beter zijn wekker kunnen zetten voor de afspraak met Dmitry Ivanov. Wakker worden door een knalpatroon naast je tent is geen pretje, hoewel het nooit verkeerd is om de effectiviteit van je beveiligingskordon af en toe te testen.

Toen hij gisteren met de *MS Langøysund* vanuit Longyearbyen was aangekomen had Dmitry hem gewezen waar hij zijn tent kon opzetten en ze spraken af dat hij vanmiddag een privérondeleiding zou krijgen door de gebouwen die normaal afgesloten waren. Tom zou dan ongestoord kunnen fotograferen.

Dmitry is een van de tien Russen die hier in de zomer door Trust Arktikoegol gestationeerd zijn om Pyramiden te behoeden

voor volledig verval. Er werken twee man in de haven, een paar man probeert met een shovel en een graafmachine de smeltwaterbeekjes uit het dorp te houden. Verder zijn enkele technici bezig met de elektra en verwarming van het hotel. Een kokkin fungeert tevens als barjuffrouw op de dagen dat de *Langøysund* of een klein cruiseschip met dagtoeristen afmeert. En ten slotte is er dus Dmitry, die de rondleidingen geeft en de enige is die Engels spreekt.

Tom schuift zijn wapen en cameratas de tent uit en stapt naar buiten.

‘Hallo, Dmitry. Ik geloof dat ik nu wel wakker ben.’ Lachend schudt hij de uitgestoken hand van de Rus.

‘Ik zal je eerst het ziekenhuis laten zien,’ zegt Dmitry.

‘Prima, ik ben benieuwd,’ antwoordt Tom terwijl hij de grendel van zijn geweer naar achteren haalt, handig de patroon opvangt en hem terugduwt in het magazijn.

Vanaf het hotel lopen ze over betonplaten tot voor een grote bakstenen woonkazerne van vier verdiepingen. Meeuwen vliegen krijsend om hun hoofden. In bijna elk raamkozijn van het gebouw lijkt wel een paartje te nestelen op houten kisten die tegen de ramen gemonteerd zitten.

‘Koelkasten,’ verduidelijkt Dmitry. ‘De arbeiders hadden geen geld voor een koelkast, dus timmerden ze een kist buiten tegen het venster om levensmiddelen in te vriezen. Dat de meeuwen erbovenop gingen nestelen was mooi meegenomen. Zo hadden ze ook regelmatig verse eieren.’

Tom maakt er een paar foto’s van en ze lopen verder, slaan links af naar het centrale plein. Eigenlijk is het geen plein, maar een grasveld, waar zowaar nog bruine grassprietten wortel hebben geschoten in het slechts drie maanden durende groeiseizoen. Aan weerszijden van het langwerpige terrein staan lage houten gebouwen die ooit als kantoren gediend moeten hebben en aan de verre kopse kant staat een massief bakstenen gebouw.

Dmitry wijst naar links. ‘Dat daar was de kantine. Ooit woonden er in Pyramiden duizend mensen. Alles was hier centraal georganiseerd. De arbeiders kookten niet zelf, maar iedereen at in de kantine. De arbeiders hadden hier een goed leven. Het salaris was beter dan in Rusland of Oekraïne, waar de meeste arbeiders vandaan kwamen. Arktikoegol zorgde voor alles. Werk, inkomen,

eten, gezondheidszorg, ontspanning. Sommige mijnwerkers kozen ervoor om hun gezin mee te nemen. Vrouwen konden werken in de keuken of de wasserij of schoonmaken. Er was kinderopvang en een school.' Dmitry wijst weer links naar een volgend gebouw.

'Alles was hier perfect geregeld. Er wordt gezegd dat het leven in Pyramiden eigenlijk beter was dan in Barentszburg.'

'Waarom was het hier beter?' wil Tom weten.

'Nou...'. Dmitry houdt zijn hoofd even scheef om zijn antwoord goed te formuleren. 'In Barentszburg zit, zoals altijd in de hoofdstad, het centrale gezag. De directie van Arktikoegol. Dus zijn daar meer regels, is er meer toezicht en voelen de mensen zich minder vrij. Het leven hier in Pyramiden is meer ontspannen.'

Dmitry heeft het niet alleen over het verleden, maar spreekt opeens in de tegenwoordige tijd, alsof de gesel van het communisme nog altijd heerst over het ruim tachtig kilometer zuidelijker gelegen Barentszburg, maar Tom vraagt er niet over door. Ze zijn ondertussen aangekomen bij het voormalige ziekenhuis en Dmitry haalt een sleutelbos tevoorschijn om de deur te openen.

'Waarom zijn de gebouwen afgesloten?' vraagt Tom. 'Er komt hier toch geen mens?'

'Nadat Pyramiden in 1998 werd verlaten, woonde er hier jarenlang helemaal niemand. Er kwamen toen regelmatig souvenirjagers. Vooral 's winters, op sneeuwscooters vanuit Longyearbyen. Later besloot Arktikoegol om Pyramiden toch te behouden als vestigingsplaats. Laten zien dat we er nog zijn en dat we nog steeds meetellen in het noordpoolgebied. Sindsdien is er weer een kleine ploeg mensen gestationeerd om onderhoud uit te voeren. We proberen het hotel te heropenen en hopen op wat inkomsten uit het toerisme. Toeristen zijn dol op souvenirs, maar we verkopen die liever in het hotel dan dat we de gebouwen laten plunderen.'

De echo van hun voetstappen klinkt hol in de gang van het voormalige ziekenhuis. Links en rechts liggen kamers met nog opgemaakte ziekenhuisbedden, waarnaast ondefinieerbare en zo te zien afgrijselijk gedateerde medische apparatuur staat opgesteld. Tom zet zijn camera op statief om het onwerkelijke interieur haarscherp vast te leggen. Je zult hier maar liggen met een blindedarmontsteking, denkt hij. Tot zijn verbazing blijkt verderop de verpleegafdeling nog modern vergeleken met de uitrusting

in de operatiekamer, maar het gereedschap van de tandarts slaat echt alles. De boor die wordt aangedreven door een vliegwiel met voetpedaal zou halverwege de vorige eeuw niet hebben misstaan in de dorpspraktijk van een turfstokersgehucht in de Drentse veenkoloniën. Hoewel er in de verste verten geen tandarts in de buurt is, krijgt Tom acuut last van plaatsvervangende kiespijn. Hij neemt zich voor geen hap meer van een half bevroren energiereep te nemen voor hij terug is in Longyearbyen.

Na de rondgang door het ziekenhuis lopen ze naar het grote gebouw aan de kopse kant van het centrale terrein. Voor het gebouw staat op een vierkante zuil een buste van Lenin, streng uitkijkend over het plein en de omliggende gebouwen, de haven en de Billefjord.

‘Dit is het cultureel centrum,’ zegt Dmitry. ‘Hier werd van alles georganiseerd op het gebied van muziekuitvoeringen, film, sport, noem maar op. De mensen hadden hier een goed leven.’

Ze stappen een foyer binnen met aan weerszijden brede houten trappen naar een hogere verdieping. Aan de wanden hangen affiches uit de Sovjetijd, die zo te zien arbeiders aansporen harder te werken voor hun collectieve welzijn. Aan het plafond hangen spiegelementen gevat in siersmeedwerk, waarin Tom zichzelf met zijn camera weerspiegeld ziet.

Dmitry leidt hem rond door het complex. Eerst gaan ze de gang links van de foyer in, waar de sportzaal ligt en volgens een aankondiging uit 1995 gevoetbald is tegen een team uit Barentsburg. Daarna bekijken ze rechts van de foyer het theater, compleet met een geluidsinstallatie, professionele belichting op het podium, met klapstoeltjes en een bioscoopscherm. Je zou hier zo een uitvoering kunnen geven, alleen de mensen om de zaal te vullen zijn uit Pyramiden verdwenen.

Vervolgens gaan ze via een van de trappen naar de bovenliggende etage en komen bij het zwembad. Daarin liggen de lijnen met kurken drijvers al klaar om recreanten hun baantjes te laten trekken, ware het niet dat het zwemwater ontbreekt.

De rondgang voert verder naar een zaaltje waar een piano staat met bladmuziek nog opengeslagen op het leesplankje. Op de piano ligt een accordeon. Langs de wand staan twee voor Tom onbekende Russische snaarinstrumenten. Afgezien van een dikke laag stof

ligt alles erbij alsof het lokale muziekgezelschap net gestopt is met zijn wekelijkse repetitie.

Tom fotografeert, terwijl Dmitry een roffel op het klavier geeft. Sommige toetsen blijven hangen. De jarenlange inwerking van kou en vocht heeft de piano definitief ontstemd. De valse tonen sterven weg in de doodse stilte van het godverlaten gebouw.

Ten slotte neemt Dmitry hem mee naar een grote ruimte waar alleen wat lege stellingkasten staan.

‘Dit was de bibliotheek,’ gebaart hij. ‘Er waren twintigduizend boeken, ooit de grootste bibliotheek op Spitsbergen. Maar ze zijn allemaal naar Barentszburg gebracht om ze te beschermen tegen het vocht.’

Tegen de tijd dat ze teruglopen naar de uitgang in de foyer, heeft Tom een aardige indruk van het rijke culturele leven van de arbeiders in hun vrijwillig gekozen gevangenis in de Arctische kou. Slechts op de vraag die iedereen die Pyramiden ooit bezocht zichzelf stelt, heeft hij nog steeds geen antwoord gevonden.

‘Waarom zijn de mensen vertrokken uit Pyramiden, als ze het hier zo goed hadden?’

Dmitry haalt zijn schouders op. ‘Het was economisch een moeilijke tijd na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie in 1991. Er was weinig geld.’

‘Maar de steenkolenproductie leverde toch juist geld op?’

‘Blijkbaar niet genoeg. Tijdens de Koude Oorlog was de aanwezigheid van Arktikoegol op Spitsbergen vooral een strategische keuze van het Kremlin en waren er ongelimiteerde budgetten. Na 1991 was er onduidelijkheid over de te varen koers in de internationale politiek. Arktikoegol moest kiezen. Zowel Barentszburg als Pyramiden openhouden was praktisch onbetaalbaar, hoewel de kolenreserve in Pyramiden groter was. En toen kwam de crash met de Toepolev in 1996. Die heeft het laatste zetje gegeven.’

Longyearbyen, Spitsbergen

‘Zie je die berg?’ De taxichauffeur wijst door de voorruit naar een zwarte rotspiek die hoog boven Longyearbyen uittorent, verderop in het dal. ‘Dat is Sarkofagen.’

‘Oké,’ zegt Tom afwezig. Hij ziet dat hij voor het eerst sinds dagen weer netwerkbereikbaar heeft en tikt zijn pincode in op het scherm van zijn smartphone. Ze zijn het haventerrein af gereden en slaan rechts af naar Nybyen, waar Tom in het gelijknamige *gjestehus* een kamer gereserveerd heeft.

‘Ik heb hem gisteren beklommen. Ik wilde per se daar boven staan. Het kostte me uren om er te komen, maar ik was mijn geweer vergeten. Ik was zo doodsbang voor ijsberen dat ik bijna in mijn broek scheet van angst.’

Tom luistert maar half naar het verhaal van de taxichauffeur. Ze rijden langs de houten staanders van de kabelbaan waarlangs ooit kleine gondels met steenkolen van de verschillende steenkoolgroeven naar de voorraadbunker bij de haven getransporteerd werden.

Piep-piep! Hij tikt op het groene pictogram.

‘En plotseling stond er een voor me,’ zegt de chauffeur. ‘Weet je wat ik toen deed?’

Links, aan de andere kant van de rivier die langs Longyearbyen loopt, ligt het kleine centrum. Tom kan er vanavond nog een biertje gaan halen. Het zal er gezelliger zijn dan afgelopen week in de uitgestorven bar in Pyramiden.

Vergeet je de verjaardag van Wesley niet?! leest Tom op zijn display. Shit, hij moet nog een cadeau bedenken.

‘Nou, weet je het?’ vraagt de taxichauffeur.

Tom haalt zijn schouders op.

‘Toen haalde ik uit met mijn vuist en sloeg hem op zijn neus. Het was het enige wat ik kon bedenken om de ijsbeer uit te schakelen.’

Een ijsbeer. Goed idee, denkt Tom.

‘Ja,’ antwoordt hij. ‘En toen werd je opgepakt door de sysselmann en weer vrijgelaten omdat het noodweer was. Je kwam in de krant en toen belde Chuck Norris dat hij je in dienst wil nemen als bodyguard omdat hij zo fucking scared voor je is.’

Even blijft de mond van de taxichauffeur openhangen voor hij zich herstelt.

‘Hoe weet je dat Chuck Norris me belde?’

De taxi slaat links af, gaat de brug over en rijdt Nybyen binnen.

‘Chuck is een goede vriend van me,’ zegt Tom droog. Het is de derde keer die week dat hij hetzelfde verhaal hoort en hij kan er niet echt om lachen. De taxichauffeur zegt de laatste paar honderd meter niets meer en kijkt nors voor zich uit.

Tom wordt een beetje moe van alle ijsbeer verhalen en waarschuwingen, zoals het veel gefotografeerde verkeersbord met een ijsbeer aan het begin van Longyearbyen, de folders met waarschuwingen in hotelkamers en winkels en steeds weer hetzelfde verhaal over het dodelijke ongeval van een Britse schooljongen.

Slechts weinig inwoners van Longyearbyen stonden daadwerkelijk ooit oog in oog met een ijsbeer, maar de toeristenbranche weet er goed garen bij te spinnen. Wie iets anders wil dan door het centrum heen en weer lopen of het museum bekijken kan praktisch niet om de lokale touroperators en gidsenbureaus heen. Zonder gewapende gids kun je het plaatsje niet uit, is de alom gepredikte boodschap. Tom denkt er anders over en houdt de controle over zijn veiligheid liever in eigen hand. Bij voorkeur met een .308 kaliber, of zwaarder.

Tom betaalt de chauffeur, die nog steeds beteuterd kijkt, tilt zijn rugzak, cameratas en wapen uit de achterbak van de taxi en loopt het Nybyen Gjestehus binnen. Hij checkt in en bergt de Mauser op in een kluis bij de receptie. Hij brengt zijn spullen naar de kamer en neemt vervolgens uitgebreid de tijd voor een hete douche in de gemeenschappelijke badkamer op de gang. Daar is hij wel aan toe na drie nachten kamperen met nauwelijks voorzieningen. Hij

scheert zich, waarbij hij een zorgvuldig kort getrimd ringbaardje netjes bijwerkt, en zet zijn haar weer in model met een lik gel.

Terug op zijn kamer klapt hij zijn laptop open en begint met het kopiëren van de geheugenkaarten van zijn camera's. Ondertussen googelt hij op 'crash Tupolev Longyearbyen'.

Het verhaal van de gecrashte Toepolev die de nekslag vormde voor het leven in Pyramiden heeft Tom niet losgelaten. Honderdertig mijnwerkers die in één klap omgekomen zijn. Bijna een kwart van de toenmalige bevolking van Pyramiden. De verslagenheid in de kleine en bijna geheel op zichzelf aangewezen gemeenschap was groot geweest, had Dmitry verteld. De meeste mijnwerkers hadden al eerder in Pyramiden gewerkt, dus vrijwel iedereen kende een groot deel van de slachtoffers. De ploeg die afgelost zou worden en op de luchthaven van Longyearbyen klaarstond voor een retourvlucht die nooit zou aankomen, bleef lange tijd in onzekerheid over wat er gebeurd was omdat informatie lang op zich liet wachten. Eenmaal terug in Pyramiden probeerden ze vertwijfeld de draad weer op te pakken, maar de bezieling was uit de plaats verdwenen.

Op de Engelstalige Wikipedia vindt hij een uitgebreid artikel over de crash van Vnoekovo Airlines-vlucht 2801. Hij leest er snel doorheen.

Om 10.22.23 uur plaatselijke tijd op 29 augustus 1996 vloog het toestel tegen de top van de Operafjellet op 907 meter hoogte, op 14,2 kilometer van Svalbard Airport en 3,7 kilometer rechts van de aanvliegroute. Het toestel werd vernietigd en alle inzittenden waren op slag dood. Het is het grootste vliegtuigongeluk op Noors grondgebied.

Hij slaat het artikel op bij zijn favorieten. Vervolgens bestudeert hij de situatie op de topografische kaart. Svalbard Airport ligt vijf kilometer ten noordwesten van Longyearbyen op een vlakke landtong aan de kust. De twee kilometer lange landingsbaan wijst schuin landinwaarts, het Adventdalen in. Tom verlengt de landingsbaan denkbeeldig zeven keer in zuidoostelijke richting. Zijn vinger komt precies uit bij de top van de Operafjellet. Het ziet er vreemd uit. De berg ligt recht in het verlengde van

de landingsbaan. De baan kan waarschijnlijk in beide richtingen gebruikt worden, maar de meest gebruikte richting om te landen is ongetwijfeld tegen de algemeen heersende westenwind in, dus vanuit het binnenland, door het Adventdalen richting zee. Het lijkt wel alsof je eerst tegen de Operafjellet moet vliegen als je wilt landen op Svalbard Airport.

Tom vraagt zich af of er op de crashsite nog iets te zien valt wat het fotograferen waard is. Bij een reportage over de spookstad Pyramiden hoort tenslotte ook het verhaal waarom die ooit verlaten is.

Maar die vraag moet even wachten, want zijn maag heeft een prangende vraag die eerst beantwoord moet worden. Of die met iets stevigs gevuld kan worden, na een paar dagen van gevriesdroogde maaltijden.

Tom sluit zijn laptop af en schuift hem in een kleine rugzak. Hij trekt de kamerdeur achter zich dicht, haalt een huurfiets uit de stalling en laat zich rustig naar Longyearbyen rollen. Als hij de fiets voor het winkelcentrum Lompen Senteret neerzet, zoeken zijn handen automatisch naar het fietsslot, dat er natuurlijk niet op zit. In Longyearbyen worden geen fietsen gestolen. Je kunt vijf kilometer heen en weer naar het vliegveld. Je kunt drie kilometer naar Nybyen, of tien kilometer het Adventdalen in naar Groeve 6 en Groeve 7, maar de oorspronkelijke eigenaar zal je onherroepelijk een keer tegenkomen in het plaatsje met bijna 2.500 inwoners en ongeveer duizend jachtgeweren.

Omdat het tegen sluitingstijd loopt duikt hij snel een van de souvenirwinkels in. Uit het enorme aanbod pluchen ijsberen kiest hij een flink uit de kluiten gewassen exemplaar en met de knuffel onder zijn arm loopt hij de schuin tegenover het winkelcentrum gelegen Svalbar binnen. Hij is blijkbaar niet de enige die de combinatie van een bar en een ongecompliceerde menukaart weet te waarderen, maar gelukkig is er in een hoek nog een tafeltje vrij. De pluchen ijsbeer zet hij op de bank naast zich. Het ziet er vast belachelijk uit, een volwassen kerel met een knuffelijsbeer naast zich, maar het beest past onmogelijk in zijn rugzak. Hij bestelt een kingsize ribeye met friet en een halve liter bier, en terwijl hij op zijn eten wacht klapt hij zijn laptop open en bekijkt de foto's die hij in Pyramiden maakte. Als zijn bier gebracht wordt, neemt hij er een

flinke slok van. Het voelt welverdiend na de dagen hard werken in Pyramiden, en het resultaat mag er wezen als hij ziet wat er nu op zijn laptop staat. Hij klikt door de foto's en maakt een eerste selectie door met sterren een waardering aan de foto's te hangen.

'Is het goed als ik erbij kom zitten? Ik ben dol op knuffelberen,' klinkt het naast hem.

Wie spreekt hem nou zomaar in het Nederlands aan, vraagt hij zich af.

Hij verlegt zijn focus van het beeldscherm naar de strakke spijkerbroek die achter zijn tafeltje staat. Slanke benen, een paar kleine nonchalante verfvlekken in verschillende kleuren en fraaie heupen. Zijn blik schuift verwachtingsvol omhoog. Een dikke gebreide trui – Noors of IJslands, hij heeft geen verstand van breien – verhult jammer genoeg de vormen van haar bovenlichaam. Donkerbruine krullen vallen over de schouders. Vrolijke ogen in een rond gezicht kijken hem aan. Een beetje mascara en eyeliner, verder niet al te veel aan gedaan, zo te zien. Ongeveer dertig, vijfendertig jaar.

'Knuffelberen?' vraagt Tom. De vrouw kijkt hem lachend aan.

Tom schuift de beer een stuk opzij om plaats te maken op de hoekbank.

'Voor mijn zoontje,' verontschuldigt hij zich.

Ze schuift soepel tussen de bank en de tafel en steekt haar hand uit.

'Amber,' stelt ze zich voor.

'Tom,' zegt Tom, en hij voelt een stevige warme handdruk. Steviger dan je van een vrouw verwacht.

Verfvlekken, dus geen toeriste, denkt Tom. Te oud voor de universiteit. 'Hoe weet je dat ik Nederlander ben?' vraagt hij.

'Een gokje. Ik zag dat je probeerde je fiets op slot te zetten.'

Nul-een, denkt Tom. Mooi en slim, een prettige combinatie.

'Woon je hier?'

'Meestal,' antwoordt ze wat ontwijkend. Of lokt ze een vervolgvraag uit, denkt Tom.

'Wanneer woon je hier dan niet?'

'Als ik aan het varen ben. Ik gids zomers meestal op de *Noorderlicht* en de *Antigua*.

Tom weet welke boten ze bedoelt. Het zijn oude klippers, traditionele zeilschepen omgebouwd voor zo'n dertig toeristen, die

rond Spitsbergen varen. Veelal met natuurfotografen en vogelaars aan boord. Hij had ergens gelezen dat ze de *Noorderlicht* 's winters zelfs laten invriezen in het poolijs en dat het een bekende bestemming is voor een dagje snowscooteren vanuit Longyearbyen.

‘En als je niet gidst ben je aan het schilderen?’

Ze kijkt hem vragend aan. Een-een, denkt Tom. Hoewel, zo moeilijk was het nu ook weer niet.

‘Op je broek,’ verduidelijkt hij.

Amber kijkt wat verbaasd naar haar broek, alsof ze nu pas in de gaten heeft dat er kleine verfvlekken op zitten.

‘O ja,’ lacht ze. ‘Als ik niet vaar, dan schilder ik. Landschappen, ijsbergen, het noorderlicht. Een paar souvenirwinkels hier verkopen mijn werk. De cruiseschiptoeristen kopen het sneller dan ik kan schilderen. Alles bij elkaar kan ik er goed van leven.’

Amber kijkt met een schuin oog op zijn beeldscherm.

‘Pyramiden, zo te zien?’

Tom knikt. ‘Ik ben er een paar dagen geweest.’ Hij klikt wat door zijn foto’s. Het lege zwembad, de haven en de schommel komen voorbij. ‘Een bizar oord.’

‘Bijna niemand blijft een paar dagen in Pyramiden. Het hotel is nog steeds gesloten, de Noren hebben de elektrische installatie afgekeurd om de Russen te treiteren. Maar waarom een paar dagen?’

‘Het is werk,’ zegt Tom. Hij wijst op zijn cap met het NG-logo.

‘Wauw!’ zegt Amber vol bewondering. De magie van de gele rechthoek is altijd onweerstaanbaar en het leukste is dat het geen verzinsel is om interessant te doen. Het is echt zijn werk.

In zijn broekzak trilt zijn telefoon twee keer kort. Hij haalt hem tevoorschijn en tikt op het envelopje. Sms van zijn energiebedrijf:

In verband met de herziening van uw voorschotnota vragen wij u zo spoedig mogelijk de actuele meterstanden door te geven. Dit kan telefonisch tijdens kantooruren, via internet of stuur een sms naar...